

Stockholm den 19 december 2008

Justitieutskottet
Att: Ordförande Thomas Bodström
Sveriges riksdag
100 12 STOCKHOLM

Hemställan angående regeringens proposition 2008/09:70 Genomförande av tredje penningtvättsdirektivet

Med anledning av genomförandet av Europaparlamentets och Europeiska unionens råds direktiv 2005/60/EG av den 26 oktober 2005 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt och finansiering av terrorism (det s.k. tredje penningtvättsdirektivet), har Sveriges advokatsamfund avgett remissyttrande¹ över betänkandet Genomförande av tredje penningtvättsdirektivet (SOU 2007:23).

I detta betänkande lämnades inga förslag om utökade möjligheter för Finanspolisen att begära uppgifter från de aktörer som omfattas av penningtvättsdirektivet.

I den fortsatta beredningsprocessen och slutligt i regeringens proposition 2008/09:70 Genomförande av tredje penningtvättsdirektivet, har dock regeringen – utan remittering eller annan form av extern beredningsåtgärd – föreslagit att bl.a. advokater, på begäran av Finanspolisen och utan föregående rapportering, utan dröjsmål skall lämna alla uppgifter som behövs för en utredning om penningtvätt eller finansiering av terrorism (3 kap. 1 § fjärde stycket). Uppgiftsskyldigheten för advokater har därmed kraftigt utvidgats utan att frågan varit föremål för beredning utanför Regeringskansliet.

Eftersom det av lagrådsremissen – direkt felaktigt – dessutom anges att utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens (s. 98), har heller inte Lagrådet haft möjlighet att utöva sin granskande uppgift på ett fullgott sätt i detta avseende.

De skäl som i propositionen anförs för den mycket långtgående förändringen i fråga om uppgiftsskyldighet är i huvudsak grundade på Finanspolisens egen uppfattning om behovet av åtgärder för att öka effektiviteten av dess brottsbekämpning. I propositionen anförs även att ett krav på föregående rapportering för att upplysningsskyldighet skall föreligga varken finns i gällande direktiv eller i tidigare penningtvättsdirektiv samt att den aktuella diskrepansen mellan det gamla direktivet och nuvarande lag uppmärksammas

---

¹ Den 13 juli 2007, R-2007/0648.

under arbetet med genomförandet av gällande direktiv (s. 118). Frånvaron av ett sådant krav på föregående rapportering i direktivet tas alltså till intäkt för införandet av den nu ifrågasatta lagändringen. Genomförandelagstiftningen går därmed i materiellt hänseende längre än direktivet kräver².

Mot bakgrund av att den nu beslutade utvidgade uppgiftsskyldigheten och den föregående s.k. frågerätten för Finanspolisen enligt Advokatsamfundet (och uppenbarligen även enligt penningtvättsutredningen, som inte föreslog någon som helst utökad uppgiftsskyldighet) inte direkt kan anses följa av direktivet (Art. 22.1b) och då denna fråga inte heller varit föremål för remittering, anser Advokatsamfundet att det saknats såväl tillräckliga skäl som erforderligt beredningsunderlag för att göra den lagändring som har gjorts.

Även oavsett tolkningen av direktivbestämmelsen är det mycket anmärkningsvärt att en sådan lagändring görs utan att erforderligt beredningsunderlag inhämtats och särskilt beträffande advokater utifrån den särskilda ställning som advokaterna har i rättssamhället och i förhållande till sina klienter, något som regeringen själv understrukt, se t.ex. prop. s. 124 f. Det bör exempelvis särskilt understrykas att en advokat har en i lag (8 kap. 4 § rättegångsbalken) fastslagen tystnadsplikt till skydd för klienten. Denna tystnadsplikt anses endast – och då efter beslut av domstol – kunna brytas igenom i de sällsynta fall då en advokat anses ha vittnesplikt enligt 36 kap. 5 § rättegångsbalken.

Den nu ifrågavarande utvidgade uppgiftsskyldigheten för advokater utgör ett uppenbart intrång i såväl den lagskyddade tystnadsplikten som advokatens lojalitetsplikt gentemot klienten. Advokater är enligt vad som följer av ovan bestämmelse i rättegångsbalken enligt Advokatsamfundets mening förhindrade att lämna uppgifter i enlighet med den utvidgade uppgiftsskyldigheten i den nya penningtvättslagstiftningen. Advokatsamfundet har därför för avsikt att ge Sveriges advokater riktlinjer för hur de bör förfara i en situation då Finanspolisen, utan att advokaten själv funnit anledning till misstanke om penningtvätt, begär uppgifter om en klient eller en viss transaktion.

Om en advokat – utan att själv ha funnit anledning att rapportera en klient för misstänkt penningtvätt – kontaktas av Finanspolisen med begäran om att utan dröjsmål lämna alla uppgifter som behövs för utredning om penningtvätt, bör advokaten först och främst överväga om de uppgifter som advokaten sitter inne med kan anses omfattas av de för advokater särskilda undantag från uppgiftsskyldigheten som anges i penningtvättslagstiftningen (3 kap. 2 och 3 §§). Är detta fallet skall advokaten hänvisa till dessa undantag och med stöd av penningtvättslagen vägra svara på frågor. Omfattas uppgifterna inte av undantagsreglerna för uppgiftsskyldighet, bör advokaten med stöd av regleringen i 36 kap. 5 § rättegångsbalken, vägra utlämnande av uppgifter. Advokaten bör i detta läge varken bekräfta att viss person är klient eller svara

---

² Enligt den aktuella artikel 22 1.b) skall medlemsstaterna kräva att de personer som omfattas av direktivet samarbetar fullt ut genom att på begäran av finansunderrättelseenheten utan dröjsmål förse denna, i enlighet med vad som gäller enligt tillämplig lag, med erforderliga uppgifter. Huruvida denna uppgiftsskyldighet föreligger även utan personens egen föregående rapportering framgår alltså inte av direktivet, vilket också påpekas i propositionen.

på frågor om uppdraget som sådant. Advokaten bör i en sådan situation i stället begära rättens prövning av uppgiftsskyldigheten. Enligt 36 kap. 5 § rättegångsbalken råder frågeförbud i förhållande till advokat om klienten inte samtycker till uppgiftslämnandet eller uppgifterna rör brott som stadgar minst 2 [1] års fängelse. Om en rättslig prövning sker av advokatens uppgiftsskyldighet, bör advokaten begära att misstankarna preciseras. Bland annat måste typ av brottslighet preciseras för att en bedömning av om frågeförbudet i 36 kap. 5 § fjärde stycket rättegångsbalken gäller.

Advokaten har enbart på grund av Finanspolisens begäran om att lämna upplysningar normalt inte någon skyldighet att frånträda sitt uppdrag. På samma sätt som om advokaten har rapporterat klienten (se Vägledande regler om god advokatsed 3.4.2), föreligger dock en sådan frånträdanesskyldighet om advokaten finner sig tvingad att fullgöra sin uppgiftsplikt med anledning av Finanspolisens undersökning.

Att en advokat genom den nya lagstiftningen fått en långt längre gående angivarskyldighet gentemot den klient i förhållande till vilken advokaten såväl enligt lag som advokatetiska regler har en tystnadsplikt och ovillkorlig lojalitetsplikt, är mot angiven bakgrund ytterst allvarligt.

Med hänsyn till vad som ovan anförts hemställer Sveriges advokatsamfund *i första hand* att Justitieutskottet tar upp en diskussion med regeringen i fråga om att uppgiftsskyldigheten för advokater inte bör utvidgas utöver vad som gäller enligt nuvarande lagstiftning, samt *i andra hand* att Justitieutskottet tar ett eget initiativ till sådan förändring i penningtvättslagstiftningen.

Med vänlig hälsning

Anne Ramberg
Generalsekreterare

Kopia för kännedom till:

Finansutskottet
Finansmarknadsminister Mats Odell
Justitiedepartementet, justitieminister Beatrice Ask samt Ju/GRANSK